

Katarzyna Bilewska

Udział osób prawnych w organach spółek kapitałowych

Palestra 49/3-4(555-556), 108-114

2004

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

UDZIAŁ OSÓB PRAWNYCH W ORGANACH SPÓŁEK KAPITAŁOWYCH

Zagadnienie dopuszczalności uczestnictwa osób prawnych w organach spółek było w polskim piśmiennictwie dyskutowane przede wszystkim na gruncie przepisów Kodeksu handlowego¹. W wypowiedziach przedstawicieli doktryny przeważał wówczas pogląd, iż członkiem organu spółki kapitałowej może być wyłącznie osoba fizyczna². Stanowisko to znalazło swoje odzwierciedlenie w regulacji Kodeksu spółek handlowych, który w art. 18 § 1 jednoznacznie przesądza, że członkiem organu spółek akcyjnej i z ograniczoną odpowiedzialnością nie może być osoba prawna. Niemniej jednak, jak się wydaje, *de lege ferenda* zasadne byłoby powtórne rozważenie takiej możliwości, przede wszystkim w związku z rozwiązaniami prawa wspólnotowego. Rozporządzenie Rady Unii Europejskiej nr 2157/2001 o spółce europejskiej (*Societas Europaea*) z dnia 8 października 2001 roku³, a także projektowana Piąta Dyrektywa o strukturze spółki, uprawnieniach i obowiązkach jej organów⁴, dokonują bowiem pewnych koncesji na rzecz uczestnictwa osób prawnych w organach spółki akcyjnej.

Teoria organów osoby prawnej

W polskiej doktrynie prawa prywatnego powszechnie akceptowana jest tzw. teoria organów osoby prawnej⁵. Jej założenia realizuje Kodeks cywilny, stanowiąc

¹ Kodeks handlowy, Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r., Dz.U. z 30 czerwca 1934 r., nr 57, poz. 502, z późn. zm.

² Zob. E. M. Jonkiel (w:) M. Czapska-Górniewicz, B. Jasinkiewicz, E. M. Jonkiel i inni, *Kodeks handlowy z komentarzem*, Gdańsk 1997, s. 286.

³ Opublikowane w OJ L 294, z 10 października 2001 roku.

⁴ Propozycja Piątej Dyrektywy z 15 sierpnia 1983 roku (OJ C 240/2), została zmieniona przez projekt z 20 grudnia 1990 roku (OJ C 7/4 z roku 1991) oraz przez projekt z 20 listopada 1991 roku (OJ C 321/9).

⁵ Zob. S. Grzybowski (red.), *System prawa cywilnego*, t. I, Część ogólna, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk 1974, s. 363–364; M. Pazdan (w:) K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny, Komentarz*, t. I, Warszawa 1999, s. 118; Z Radwański, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2003, s. 180; A. Wol-

art. 38, że osoba prawna działa poprzez swoje organy w sposób przewidziany w ustawie i opartym na niej statucie. W myśl teorii organów do tworzenia i urzeczywistniania woli osoby prawnej powołane są jednostki wchodzące w skład jej organów i mimo że z psychologicznego punktu widzenia wola organu jest wolą tejże jednostki (lub jednostek), to z prawnego punktu widzenia stanowi ona wolę osoby prawnej⁶. Organ osoby prawnej (inaczej niż na przykład przedstawiciel) nie jest podmiotem stosunków prawnych, a podmiotem tym jest sama osoba prawna; działanie organu traktuje się więc jako działanie osoby prawnej⁷. Warunkiem uznania działania osób wchodzących w skład organu osoby prawnej za działanie tej osoby prawnej jest występowanie przez nie jako organu i podejmowanie czynności w ramach kompetencji, które dla tego organu zostały wyznaczone przez przepisy prawa i statut osoby prawnej. Przymiot osobowości prawnej determinuje konieczność powołania organów; bez nich uczestnictwo w obrocie prawnym nie byłoby możliwe. W przypadku spółki akcyjnej i z ograniczoną odpowiedzialnością powoływanie organów znajduje także inne, poza nadanym im statusem osoby prawnej uzasadnienie – jest nim kapitałowy charakter tychże spółek; obok trwałości majątku spółki organy spółki zapewniają trwałość jej funkcjonowania, co jest szczególnie istotne przy niestałym składzie osobowym wspólników, którego zmienność stanowi z kolei prawną konsekwencję ustrojowej zasady zbywalności akcji (udziałów)⁸. Tak więc skład organów osób prawnych, a w szczególności spółek, ma niebagatelne znaczenie dla ich prawidłowego funkcjonowania w obrocie gospodarczym. Jedną z kwestii, która wymaga rozstrzygnięcia, jest dopuszczalność powoływania do składu organów spółek kapitałowych osób prawnych. Wątpliwości dotyczą uczestnictwa osób prawnych w zarządzie i radzie nadzorczej spółek akcyjnych i z ograniczoną odpowiedzialnością, nie odnoszą się natomiast do udziału osoby prawnej w walnym zgromadzeniu, gdyż odrzucenie takiej sposobności byłoby równoznaczne z niemożliwością obejmowania czy nabywania akcji spółek przez osoby prawne, co byłoby z kolei rozwiązaniem absurdalnym⁹.

ter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne, Zarys części ogólnej*, Warszawa 2001, s. 209; S. Dmowski, S. Rudnicki, *Komentarz do Kodeksu cywilnego, Księga pierwsza, Część ogólna*, Warszawa 2003, s. 135, por. też: *Uzasadnienie do Uchwały SN (7) z 30 maja 1990 roku, mającej moc zasady prawnej*, III CZP 8/90, OSNC 1990, z. 10–11, poz. 124.

⁶ M. Pazdan, *tamże*.

⁷ S. Dmowski, S. Rudnicki, *tamże*.

⁸ A. Szumański (w:) W. Pyziół, A. Szumański, I. Weiss, *Prawo spółek*, Bydgoszcz–Kraków 2002, s. 728.

⁹ Tak A. Szumański (w:) W. Pyziół, A. Szumański, I. Weiss, *Prawo spółek*, Bydgoszcz–Kraków 2002, s. 749. Jako oczywiste uczestnictwo osób prawnych w walnych zgromadzeniach, za pośrednictwem swoich organów lub pełnomocników, postrzega też E. Płonka, *Uczestnictwo osób prawnych w walnym zgromadzeniu spółki kapitałowej*, Państwo i Prawo 1990, nr 1, s. 94.

Dopuszczalność powołania osoby prawnej do organu spółek kapitałowych – przegląd stanowisk doktryny

Dyskusja nad powoływaniem osób prawnych do zarządu spółek kapitałowych toczyła się w polskim piśmiennictwie przede wszystkim w oparciu o przepisy Kodeksu handlowego, a zwłaszcza art. 195 oraz art. 366 k.h., które określały zasady powoływania tego organu w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością i akcyjnej. Wspomniane już, dominujące stanowisko doktryny prawa handlowego, pozostające zresztą w zgodzie z tendencjami interpretacyjnymi na gruncie całego prawa cywilnego¹⁰, ograniczało możliwość powoływania członków organu osoby prawnej tylko do osób fizycznych. Stanowisko to opierało się na argumentacji zgłoszonej jeszcze w dwudziestoleciu międzywojennym, a potem konsekwentnie podtrzymywanej. Wskazywano, że powołanie do zarządu osoby prawnej oznaczałoby powierzenie funkcji zarządu każdorazowym organom tej osoby, podczas gdy stanowisko członka zarządu opiera się na stosunku osobistego zaufania¹¹. Podnoszono, iż zważająca wykładnia norm Kodeksu handlowego znajduje swoje uzasadnienie w konstrukcji przepisów o członkostwie w zarządzie, które odnoszą się wyraźnie do osób fizycznych¹². Zasada wyłącznego uczestnictwa osób fizycznych nie jest bowiem wprawdzie wyraźnie wyrażona w Kodeksie handlowym, ale niektóre jego przepisy zdają się przyjmować ją milcząco¹³. Jako przykład uregulowania determinującego wyłączność powoływania do organów spółek osób fizycznych wskazano przepisy o nietęczeniu stanowisk oraz przewidujące sankcje karne za działanie na szkodę spółki¹⁴. Zwracano też uwagę na ewentualne problemy

¹⁰ Za dopuszczalnością powoływania do organów osób prawnych wyłącznie osób fizycznych opowiedzieli się jednoznacznie i zgodnie K. Piasecki (w:) J. Winiarz (red.), *Kodeks cywilny z komentarzem*, Warszawa 1989, s. 54; S. Dmowski (w:) S. Dmowski, S. Rudnicki, *Komentarz do Kodeksu cywilnego, Księga Pierwsza, Część ogólna*, Warszawa 2003, s. 135; M. Pazdan (w:) *Kodeks cywilny, Komentarz*, t. I, Warszawa 1999, s. 118; Z. Radwański, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2003, s. 181; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne, Zarys części ogólnej*, Warszawa 2001, s. 209. Odmienny pogląd zaprezentował jedynie S. Grzybowski (red.), *System prawa cywilnego*, t. I, Część ogólna, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk 1974, s. 364, przypis 29. Autor ten dopuścił możliwość sprawowania funkcji członka organu osoby prawnej przez inną osobę prawną, co skutkowałoby działaniem przez nią przez swoje organy tak, że ostatecznie osoba prawna działałaby przez osoby fizyczne.

¹¹ T. Dziurzyński, Z. Fenichel, M. Honzatko, *Kodeks handlowy, Komentarz*, Reprint, Łódź 1999, s. 226. We współczesnej doktrynie prawa handlowego reprezentantem tego poglądu jest przede wszystkim A. Szajkowski (w:) S. Sołtysiński, A. Szajkowski, J. Szwaja, *Kodeks handlowy, Komentarz*, t. I, Warszawa 1997, s. 1120, który ewentualne powierzenie osobie prawnej funkcji członka zarządu zdecydowanie odrzuca jako wadliwe, zob. A. Szajkowski, *Prawo spółek handlowych*, Warszawa 2000, s. 382.

¹² A. Gburzyńska, *Członkostwo w zarządzie spółek kapitałowych*, Przegląd Prawa Handlowego 1997, nr 2, s. 16.

¹³ Tak w odniesieniu do członkostwa w radzie nadzorczej spółki akcyjnej J. Szwaja (w:) S. Sołtysiński, A. Szajkowski, J. Szwaja, *Kodeks handlowy, Komentarz*, t. II, Warszawa 1998, s. 594.

¹⁴ *Ibidem*. Ten ostatni argument, opierający się na założeniu, że polskie prawo dopuszcza odpowiedzialność karną wyłącznie osób fizycznych, de lege lata stracił swoje znaczenie. Dnia 28 października

natury praktycznej; w przypadku pełnienia funkcji członka zarządu przez inną osobę prawną, wobec nieunormowania tego zagadnienia w Kodeksie handlowym, konieczne byłoby uregulowanie tej kwestii w umowie spółki z uwagi na liczne trudności związane ze sposobem sprawowania przez takie osoby funkcji członka zarządu¹⁵. Nie brakowało jednakże wypowiedzi przyjmujących stanowisko przeciwnie. Przemawiała za nim przede wszystkim językowa wykładnia artykułów 195 oraz 366 Kodeksu handlowego, które stanowiły, że do zarządu mogą być powołane osoby spośród wspólników (akcjonariuszy) lub spoza ich grona, a więc posługiwały się ogólnym pojęciem „osób”, nie wyłączając osób prawnych. Takiego zabiegu dokonano natomiast chociażby w prawie spółdzielczym¹⁶, zgodnie z którym osoba prawna – członek spółdzielni nie może być członkiem zarządu, a jedynie może wskazać osobę fizyczną, która weszłaby w skład zarządu. Wobec braku analogicznego wyłączenia w Kodeksie handlowym, przy założeniu racjonalności ustawodawcy, uzasadnione wydawało się zaakceptowanie sprawowania funkcji członka zarządu przez osobę prawną. Doktryna dokonała tego jednakże pod warunkiem wyraźnego wskazania osób fizycznych, które będą działały w imieniu powoływanych osób prawnych¹⁷. Sposób wskazania konkretnej osoby fizycznej, która będzie działała w imieniu osoby prawnej w zarządzie spółki kapitałowej, miałby zależeć od tego, czy osoba prawna będzie „osobiście” pełniła funkcję członka zarządu, czy przez pełnomocników; w pierwszym przypadku będzie to osoba pełniąca funkcję jej odpowiedniego organu, w drugim osoba dowolnie wskazana, także członek któregośkolwiek organu¹⁸. Możliwość sprawowania przez osobę prawną funkcji pełnomocnika, a także przedstawiciela¹⁹, stała się w dyskusji dodatkowym argumentem przemawiającym za dopuszczalnością przedmiotowego rozwiązania. Podnoszono, że skoro osoba prawna może być pełnomocnikiem, a więc pełnić zadania, które jeszcze bardziej niż członkostwo

2002 roku uchwalona została bowiem Ustawa o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (Dz.U. Nr 197, poz. 1661), która dopuszcza odpowiedzialność karną osób prawnych. Co więcej, w katalogu przestępstw objętych tą odpowiedzialnością znalazły się, w art. 16 ust. 1 pkt 1f), przepisy karne zamieszczone w Kodeksie spółek handlowych (art. 585–592 k.s.h.). Stąd też, o ile uczestnictwo osób prawnych w organach spółek kapitałowych byłoby dopuszczalne, mogłyby one zostać także pociągnięte do odpowiedzialności karnej za działanie na szkodę spółki, w oparciu o przepisy karne k.s.h.

¹⁵ E. M. Jonkiel (w:) M. Czapska-Górniewicz, B. Jasinkiewicz, E. M. Jonkiel i inni, *Kodeks handlowy z komentarzem*, Gdańsk 1997, s. 286.

¹⁶ Zob. art. 49 ust. 3 Ustawy Prawo spółdzielcze z 16 września 1982 roku (tekst jednolity Dz.U. z 1995 roku, Nr 54, poz. 288, z późn. zm.).

¹⁷ Tak E. Płonka, *Osoba prawna jako członek zarządu spółki kapitałowej*, Państwo i Prawo 1991, nr 5, s. 63; A. Szumański, *Spółka akcyjna*, (w:) S. Włodyka (red.), *Prawo spółek*, Kraków 1996, s. 519, oraz K. Rudnicki, *Osoba prawna jako organ innej osoby prawnej*, Prawo spółek 1999, nr 10, s. 18.

¹⁸ E. Płonka, *tamże*.

¹⁹ W. Wąsowicz, *Osoba prawna jako pełnomocnik*, Państwo i Prawo 1998, nr 4, s. 53.

w zarządzie właściwe są osobom fizycznym, to tym bardziej należy zaaprobować udział osób prawnych w organach spółek kapitałowych²⁰.

Osoba prawna jako organ spółki w prawie polskim

Wejście w życie Kodeksu spółek handlowych w dużej mierze nadało przedmiotowemu sporowi charakter historyczny. Art. 18 § 1 k.s.h. jednoznacznie stanowi, że członkiem zarządu, rady nadzorczej, komisji likwidacyjnej albo likwidatorem może być tylko osoba fizyczna, mająca pełną zdolność do czynności prawnych. Unormowanie to, oceniane niekiedy jako zbyt restrykcyjne²¹, przynosi niewątpliwą korzyść w postaci usunięcia wątpliwości co do tego, kto może być członkiem zarządu i rady nadzorczej spółek akcyjnej i z ograniczoną odpowiedzialnością. Przesądza ono, że osoby prawne nie mogą nim być w spółkach działających na ogólnych zasadach k.s.h., przy czym przepisy szczególne mogą przewidywać wyjątki od tej reguły²². Aktualne brzmienie przepisu wyłącza więc co do zasady możliwość zastosowania konstrukcji polegającej na tym, że formalnie członkiem zarządu jest osoba prawna, natomiast funkcje członka wykonuje członek jej organu będący osobą fizyczną, lub też osoba fizyczna wyraźnie wskazana przez osobę prawną; przepis mówi bowiem wyraźnie o osobie fizycznej, która musi w sobie kumulować członkostwo w znaczeniu formalnym i materialnym²³. Poza Kodeksem spółek handlowych istnieją jednak przepisy szczególne, które wyraźnie przewidują sprawowanie funkcji organu osoby prawnej przez inną osobę prawną. Takie rozwiązanie dotyczy w szczególności funduszy inwestycyjnych i funduszy emerytalnych, których organem są *ipso iure*, odpowiednio, towarzystwo funduszy inwestycyjnych²⁴ oraz towarzystwo emerytalne²⁵. Będące spółką akcyjną towarzystwo jest z mocy ustawy funduszu organem zarządzającym oraz stanowiącym, gdyż podejmuje decyzje w przedmiocie statutu funduszu, przez co może rozstrzygnąć między innymi o przekształceniu funduszu, a ponadto należą do niego kwestie związane z jego funkcjonowaniem; konstrukcja przyjęta na gruncie ustawy zakłada zatem, że organem osoby prawnej jest inna osoba prawna²⁶. Sprawowanie zarządu przez osobę prawną jest możliwe tak

²⁰ E. Płonka, *op. cit.*, s. 62.

²¹ K. Rudnicki, *op. cit.*, s. 20.

²² J. A. Strzępka, E. Zielińska (w:) J. A. Strzępka (red.), E. Zielińska, W. Popiołek, P. Piniór, H. Urbańczyk, *Kodeks spółek handlowych, Komentarz, Orzecznictwo*, Warszawa 2003, s. 63–64.

²³ M. Litwińska, *Kodeks spółek handlowych, Komentarz*, Warszawa 2002, s. 172.

²⁴ Art. 3 ust. 1 Ustawy o funduszach inwestycyjnych, z 28 sierpnia 1997 r., Dz.U. Nr 139, poz. 933.

²⁵ Art. 3 ust. 1 Ustawy o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych, z 28 sierpnia 1997 r., Dz.U. Nr 139, poz. 934 z późn. zm.

²⁶ M. Michalski (w:) M. Michalski, L. Sobolewski, *Prawo o funduszach inwestycyjnych, Komentarz*, Warszawa 1999, s. 133–134.

że w oparciu o przepisy ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych²⁷, które przewidują sprawowanie zarządu w spółce, wskutek umowy, przez osobę fizyczną lub prawną, w którym to wypadku ustanawia się w spółce zarząd jednoosobowy, a w jego skład powołuje się osobę, której zlecono sprawowanie zarządu. Regulacja ta bywa postrzegana jako wyjątek od ogólnej reguły, iż do zarządu mogą być powołane tylko osoby fizyczne²⁸.

Osoba prawna jako organ spółki w prawie wspólnotowym

Kwestia dopuszczalności uczestnictwa osób prawnych w organach innych osób prawnych jest również obecna w prawie europejskim. Aktem normatywnym, w którym ustawodawca wspólnotowy odniósł się do tego problemu, jest wspomiane już Rozporządzenie o spółce europejskiej. Rozwiązanie przyjęte w rozporządzeniu wskazuje na istniejącą po stronie prawodawcy unijnego świadomość różnorodności, jaka w tym zakresie cechuje porządki prawne poszczególnych krajów członkowskich. Zgodnie z art. 47 ust. 1 Rozporządzenia, statut spółki europejskiej może przewidywać, że spółka lub inna osoba prawna mogą być członkami organu SE, jeżeli prawo narodowe państwa siedziby *Societas Europaea* nie stanowi inaczej w odniesieniu do spółek akcyjnych z siedzibą w tymże kraju. Gdy taka możliwość istnieje i gdy spółka europejska z niej korzysta, winna wyznaczyć osobę fizyczną w celu wykonywania funkcji organu SE (art. 47 ust. 1 *in fine*). Przyjęta regulacja uzależnia więc powoływanie do organów spółki europejskiej osób prawnych od przepisów pochodzenia krajowego, a te są wielce zróżnicowane, ponieważ ciągle jeszcze niezharmonizowane. Wobec istniejącego w Polsce *de lege lata* stanu prawnego, opartego na normach Kodeksu spółek handlowych (art. 18 § 1), powoływanie osób prawnych do organów spółki europejskiej z siedzibą na terenie naszego kraju nie będzie możliwe. Odmienne zagadnienie to reguluje chociażby prawo francuskie, w którym, w systemie monistycznym zarządu spółką akcyjną, członkiem rady administrującej może być zarówno osoba fizyczna, jak i prawna, byle byłaby akcjonariuszem spółki. Pozwala to jednej spółce na administrowanie inną²⁹, co może mieć istotne znaczenie w funkcjonowaniu koncernów. Osoba prawna będąca członkiem rady administrującej musi desygnować stałego przedstawiciela³⁰, który podlega takim samym normom, jak gdyby był członkiem organu w imieniu własnym. Stały przedstawiciel jest jednocześnie pełnomocnikiem osoby prawnej

²⁷ Zob. art. 17 ust. 1 Ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych z 30 sierpnia 1996 r., Dz.U. Nr 118, poz. 561 z późn. zm.

²⁸ A. Szajkowski (w.): S. Sołtyński, A. Szajkowski, J. Szwaja, *Kodeks handlowy, Komentarz*, t. II, Warszawa 1998, s. 482.

²⁹ Y. Guyon, *Droit des affaires*, Tome 1, *Droit commercial général et Sociétés*, Paris 2001, s. 327.

³⁰ Franc. *représentant permanent*.

wchodzącej w skład rady administrującej i organem spółki administrowanej, co nakłada na niego szereg obowiązków i odpowiedzialność równie poważną, jak gdyby był członkiem organu administrującego spółki w swoim własnym imieniu³¹. W kierunku zaaprobowania osób prawnych jako członków organów spółek akcyjnych zmierza też projektowana Piąta Dyrektywa o strukturze spółki akcyjnej oraz o uprawnieniach i obowiązkach jej organów. Co prawda członkiem organu zarządzającego spółki akcyjnej na podstawie art. 5 proponowanej dyrektywy może być tylko osoba fizyczna, ale ustęp 2 tegoż przepisu dopuszcza członkostwo osób prawnych w organie nadzorczym, pod warunkiem wyznaczenia stałego przedstawiciela, który jest podmiotem tych samych praw i obowiązków, jak pozostali członkowie organu, co jednocześnie nie wyłącza odpowiedzialności osoby prawnej, która jest reprezentowana w organie nadzorczym³². Powyższe wspólnotowe propozycje legislacyjne, a także istnienie możliwości powołania do organów spółek kapitałowych osób prawnych w szeregu państw europejskich, takich jak Francja, Dania, Holandia czy Hiszpania, skłaniają przedstawicieli doktryny do przedstawienia, w kontekście postanowień rozporządzenia SE, postulatu ponownego rozważenia, czy wprowadzenie do polskiego prawa spółek zdolności osób prawnych do bycia członkiem organu innej osoby prawnej nie byłoby celowe³³. Podnosi się go przede wszystkim w związku ze wzrastającą rolą powiązań koncernowych. Właśnie w tego rodzaju relacjach powoływanie osób prawnych do organów spółek może okazać się przydatne, dając, jak się podnosi, sposobność oficjalnego piastowania funkcji członka zarządu spółki-córki przez spółkę-matkę³⁴. Wydaje się jednak, iż pole ewentualnych rozważań co do wprowadzenia przedmiotowej możliwości do polskiego systemu prawa powinno być wyznaczone nie wzorami poszczególnych państw członkowskich Unii Europejskiej, ale raczej powziętymi projektami legislacyjnymi unijnego ustawodawcy w postaci proponowanej Piątej Dyrektywy. Stąd też warto przede wszystkim zastanowić się nad możliwością dopuszczenia powoływania osób prawnych do rady nadzorczej spółki kapitałowej³⁵.

³¹ Y. Guyon, *tamże*.

³² Zob. S. Sołtysiński (w:) S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, *Kodeks spółek handlowych*, t. I, *Komentarz do artykułów 1–150*, Warszawa 2001, s. 208.

³³ K. Oplustil, *Europejska spółka akcyjna, Teksty aktów prawnych z omówieniem*, Warszawa 2002, s. 75.

³⁴ K. Oplustil, *op. cit.*, s. 76.

³⁵ Zwłaszcza że ostatnio, wobec uchwalenia Ustawy o odpowiedzialności karnej podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary, stracił znaczenie jeden z podstawowych argumentów oponentów tego rozwiązania, dotyczący niemożności pociągnięcia osób prawnych-członków organu spółki do odpowiedzialności karnej, zob. przypis 14.